

Az újdonságvizsgálatok paradoxona

A műszaki és természettudományok területén végzett kutatás és fejlesztés célja egy *találmány* létrehozása. A találmány tárgya lehet új termék, új eljárás, de lehet egy már ismert termék vagy eljárás tökéletesítése is. A feltalálók tanulmányuk szabadalmaztatásával akadályozzák meg, hogy bárki szabadon lemásolja, felhasználja, értékesítse találmányuk tárgyát. Nem minden új termék vagy új eljárás szabadalmaztatható. A legtöbb országban csak az a találmány kaphat szabadalmi oltalmat, amelyről elmondható: új, hasznos és – egy szakember számára – nem magától értetődő következménye a korábban nyilvánosságra hozott kutatási eredményeknek. Szükségtelenül nagy kockázatot vállal az a feltaláló, aki nem szabadalmaztatható találmányára oltalmat kér. Sok országban a találmányt ismertető dokumentumot a szabadalmi hivatalok már a szabadalmazhatóság kérdését eldöntő, részletes vizsgálat előtt nyilvánosságra hozzák. Így a nem szabadalmaztatható találmány tulajdonosa akaratlanul is versenytársai tudomására hozza új kutatási eredményeit, anélkül azonban, hogy azokra az adott országban bizonyos ideig érvényes, a feltalálónak a kizárólagos használatot biztosító oltalmat megkapta volna. Ha a feltaláló a szabadalmaztatási kérelem benyújtása előtt a találmányát illetően alapos *újdonságvizsgálatot* végez, ha megszüntetni nem is tudja, mindenesetre minimálisra csökkentheti a nem szabadalmaztatható találmányok nyilvánosságra hozatalával járó kockázatot.

Képzelt példánkban dr. Smith, a Panacea Cosmetics Co. kutatóvegyésze, olyan új vegyületet fedezett fel, amely kiváló ellenszere a fejbőr korpásodásának. Az általa előállított rokonszármazékok szintén hatásosnak bizonyultak, de kisebb mértékben, mint az eredeti molekula. Ha erre mód van, dr. Smith vállalata nemcsak az egész vegyületcsaládot, hanem a vegyületek előállítására szolgáló eljárást, a vegyületek bármelyikét tartalmazó samponokat, valamint a fejbőr korpásodásának ilyen samponokkal való kezelését is szabadalmaztatni fogja. Ha a vegyületcsalád egészében nem szabadalmaztatható, a cég csak a leghatásosabb molekulára kér oltalmat. Ha ez is nehézségekbe ütközik, marad a samponnak mint kiszerezési formának és az újfajta gyógykezelésnek a szabadalmaztatása. Újdonságvizsgálatnak kell kiderítenie, vajon ismerik-e a szakirodalomban bármelyik dr. Smith-féle molekulát, s ha igen, található-e utalás a Panacea cégnél felfedezett hatásra, ha nem, melyek a legközelebbi rokon molekulák, és nem nyilvánvaló-e egy tapasztalt vegyész számára, hogy ezekből a molekulákból előállíthatók dr. Smith vegyületei.

Az újdonságvizsgálat természeténél fogva paradox irodalomkutatási feladat. Azt keressük, ami várakozásunk szerint nem létezik. Ideális esetben az újdonságvizsgálat felöleli az összes szóba jöhető forrást, és egyikben sem vezet eredményre. A gyakorlatban az újdonságvizsgálat menete megegyezik bármely retrospektív irodalomkutatásával. Az újdonságvizsgálatot végző szakember először meghatározza a találmány tárgykörét. Az irodalomkutatást olyan széles tárgykörben kell folytatni, hogy azokra az esetleges rokon eredményekre is fény derüljön, amelyekből a szóban forgó találmány tárgya kézenfekvő módon következik. A szakember eldönti, melyek legyenek azok a források (gépi adatbázisok, folyóiratok, kézikönyvek, szabadalmi leírások gyűjteményei stb.), amelyeket tanácsos átvizsgálni. Végül felépíti a keresési stratégiát.

Az újdonságvizsgálatot végző szakember nem férhet hozzá a szabadalmazási kérelem benyújtása előtt nyilvánosságra hozott szakismeretek teljességéhez. A 19. századi kémiai irodalom pl. hiányzik a Chemical Abstracts (CA) anyagából. A CA indítása előtti irodalom megtalálható ugyan a Beilstein- és a Gmelin-kézikönyv-sorozatban, ezek összeállításakor azonban a szerkesztők számos, jelentéktelennek vagy redundánsnak ítélt közleményt figyelmen kívül hagytak. A szabadalmaztatási kérelem benyújtása és az előzetes újdonságvizsgálat között nyilvánosságra hozott kutatási eredmények szintén hozzáférhetetlenek az újdonságvizsgálatot végző szakember számára. Számolni kell azzal is, hogy a friss szakirodalmat csak bizonyos késéssel referálják a másodlagos információt előállítók.

A találmány tárgyához legközelebb álló előzményre sokszor éppen a felhasznált adatbázis sajátosságai (indexelési szabályai) következtében talál rá a szakember. A CA Registry File-jében végezhető részszerkezet-keresések (substructure search) során pl. a keresőkérdés egy befejezetlen szerkezeti képlet, és válaszként megkapható a korábban publikált analóg vegyületek egész sora. Minél pontosabban a kereséskor felhasznált indexkifejezések, az előzményeknek annál kisebb hányadára fog fény derülni.

Az újdonságvizsgálatokban felhasználható információforrások általában a hozzáférhető szabadalmi gyűjtemények és a találmány tárgyához kapcsolódó szakirodalmi adatbázisok. Gyakran éppen a találmány újdonsága miatt nehéz eldönteni, hogy melyik szakterület irodalmát érdemes áttanulmányozni. Ez az ellentmondás a legegyszerűbben azzal oldható fel, hogy több különböző adatbázisra terjesztjük ki az újdonságvizsgálatot. Ha egy adatbázis tartalmazza is az újdonságnak vélt eredményt leíró

közleményt, kérdéses, hogy a kereső rátalál-e. Az adatbázisokban, dokumentációs rendszerekben alkalmazott osztályozás, indexelés a már ismert technológiát, kutatási eredményeket tükrözi. Gyakran egy nagyon értékes előzményt leíró közlemény szerzője éppen csak érintette az újdonságvizsgálónak fontos témakört. Csak egy szélsőségesen mély tartalmi feltárással előállított adatbázisban lehet(ne) az ilyen előzményre rátalálni. Tegyük fel pl., hogy dr. Smith kiváló vegyületét japán kutatók már korábban felfedezték, és arra használták, hogy egy jól ismert hatóanyagot tartalmazó, a fejbőr korpásodása ellen ajánlott sampont zöldre színezzenek vele. Komoly nehézségekbe ütközhet az erről szóló szabadalom megtalálása, mert a készítmény hatóanyaga nem dr. Smith említett vegyülete, és a japán kutatók nem is céloznak arra, hogy ennek a vegyületnek része lenne a készítmény hatásában.

Az újdonságvizsgálatok leggyakoribb buktatója a terminológia. Egy teljesen új fogalomra még nem létezik elfogadott szóhasználat, így a feltaláló maga ad nevet találmánya tárgyának. Ha akár a jelenlegi feltaláló, akár egy fontos előzményt leíró korábbi feltaláló rosszul ismeri a találmány tárgyához kapcsolódó szakkifejezéseket, kétséges, hogy az újdonságvizsgálat eredményes lesz-e. A kémiai újdonságvizsgálatot végző szakemberek előnyös helyzetben vannak, hiszen a vegyületek elnevezésének, a kémiai szerkezetek felrajzolásának megvannak a jól ismert szabályai. Sajnos azonban a vegyületek leírásában számos konvenció alakult ki. A különböző elnevezési szabályok ismerete nélkül nemcsak az információkeresés marad hiányos, de a kikeresett dokumentumok értetősége is csorbát szenved.

További nehézséget okoznak a szabadalmakban használatos általánosan megfogalmazott kifejezések és szerkezeti képletek (Markush-formulák). A hierarchikus indexelő rendszerek, mint amilyen pl. az USA szabadalmi osztályozási rendszere is, ideális eszköznek tűnnek az olyan új témakörök keresésére, amelyekhez még nem tartozik egy kialakult terminológia. A rendszer hierarchiájában azt az első, legmagasabb szintű fogalmat kell megtalálni, amely alá besorolható az általunk keresett tárgy, és a to-

vábbiakban át kell vizsgálnunk minden egyes, az ehhez a fogalomhoz (osztályhoz) tartozó dokumentumot.

A szaknyelv változásai és az, hogy a gépi adatbázisok — ritka kivételtől eltekintve — nem nyúlnak vissza az 1960-as évek második felénél korábbi időkre, hozzájárul ahhoz, hogy az újdonságvizsgáló nehezebben találja meg a több évtizedes előzményeket, az egészen friss közleményeket. Egy ma végrehajtott alapos újdonságvizsgálat magában foglalja ugyanazt a *manuális információkeresést* is, amit húsz évvel ezelőtt alkalmaztak. Az utóbbi két évtizedben publikált szakirodalom óriási mennyisége viszont arra kényszeríti az újdonságvizsgálót, hogy ebben az anyagban ne kézi, hanem gépi kereséssel próbálkozzék.

Ha az újdonságvizsgálat során olyan közleményre derül fény, amely lehetetlenné teszi a szóban forgó találmány szabadalmaztatását, a keresés ezzel véget ért. Ha nem kerül elő ilyen közlemény, felmerül a kérdés: mikor mondhatjuk, hogy befejeztük a keresést? Gyakran a pénz vagy az idő hiánya tesz pontot az újdonságvizsgálat végére. Ilyenkor a keresés ugyan befejeződik, de könnyen elképzelhető, hogy nem volt teljes. Az újdonságvizsgálat akkor teljes, ha megfelelően kialakított, széles keresési stratégiát alkalmazva, minden hozzáférhető információt átvizsgáltunk már. Az információforrások (adatbázisok) választékát jól ismerő szakembernek nem okoz gondot valószínűsíteni azokat az adatbázisokat, amelyekre érdemes a keresést kiterjeszteni. Ha a keresést a szóba jöhető adatbázisok közül legalább kettőben végrehajtjuk, és mindkét adatbázisban minden lehetséges indexkifejezést felhasználtunk a kereséskor, akkor ezzel általában kivédhetjük a saját keresési stratégiánkból adódó hibákat, az esetleges tévedéseket az adatbázis-készítők által alkalmazott indexelésben, és az adatbázisok közötti időszakadék következményeit.

/SIMMONS, E. S.: *The paradox of patentability searching.* = *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, 25. köt. 4. sz. 1985. p. 379—386./

(Sándori Zsuzsanna)

A nyugatnémet szabadalmak új adatbázisa

A szabadalmi dokumentumok egyrészt *tájékoztató* adnak a kutatás-fejlesztés új eredményeiről, másrészt ezeknek az eredményeknek a *védelmét* szolgálják. Szövegüket gyakran egészítik ki ábrák, rajzok. A szöveg tartalmazza a szabadalmi bejelen-

téssel, a nyilvánosságra hozatali és a szabadalom jogállásával kapcsolatos adatokat, a dokumentum kivonatát, az igénypontokat, a védeni kívánt új eredmény, valamint a technika állásának ismertetését. A szöveget kiegészítő ábrák, rajzok nélkülözhetle-